

„Őrizzük, tartsuk fenn emlékeinket,
gyűjtsük össze töredékeinket,
nehogy elveszenek végleg,
s ezáltal is üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.”

Cato

Válogatás a „Fehérpartok” alján címmel készülő
helytörténeti kiadványból.

(szerkesztő: Heinrich Pál)

A balatoni csata III.

(5. befejező rész)

Március 21-én hajnali 02 óra 16 perctől 03 óra 34 percig, a szovjet 262. éjszakai bombázórepülő-hadosztály kötelékén egymást követő hullámokban támadták és bombázták a német I. lovashadtest hadművelési mélységben húzódó hadifontosságú utakat és összpontosítási körzeteket. Különösen a 71. sz. balatoni műutat érinték súlyos csapások ebben az esetben is.

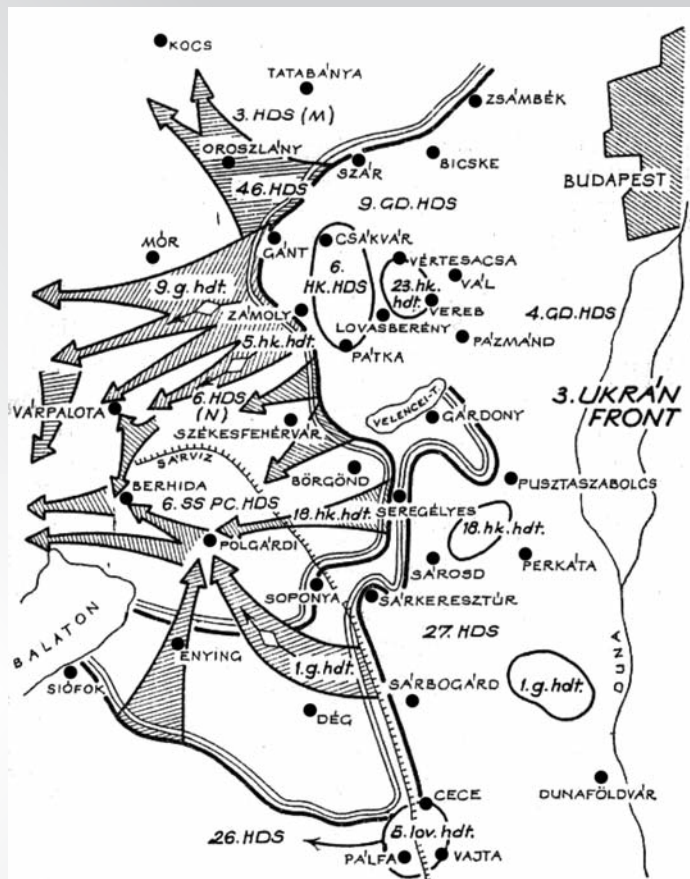
A szovjet 27. hadsereg balszárnyán támadó 30. lövész- és 18. harcoksihadtestek áttörése, március 21-én hajnalban súlyos helyzetbe hozta a Sárvíz-csata (Kálóz) és a Balaton (Balatonvilágos) közti 25 km-es arcvonalon védő német I. lovashadtestet. A lovashadtest balszárnyán összpontosított 23. páncélos hadosztályt az átkarolás fenyegette.

Reggel 07 óra körül a szovjet 104. lövészhadtest 66. és 151. gárda lövészadosztályai Enying irányába törtek előre, és reggel 08 óra körül heves utcai harcokban visszavonulásra kényszerítették a német 4. lovashadosztály utóvédjeit. A déli órákra a szovjet előrevetett osztagok elérték Rikimajor és Balatonbozsok körzetét, és megközelítették Lepsény délkeleti és déli szélén védő magyar és német csapatokat.

Este 20 óra után a szovjet 104. lövészhadtest előrevetett osztagai heves aknavető tűz fedezete alatt csapást mértek a lepsényi vasútállomás körül védelemben lévő magyar 26/I. zászlóalj állásaira. A rohamra induló szovjet lövész- zászlóalj elöl a magyar csapatok jelentősebb harc nélkül visszavonultak Balatonfőokajár délkeleti szélére. A késő esti órákban a szovjet 104. lövészhadtest és a 2. gépiesített dandár páncélosai Lepsényben összpontosultak, majd gyors ütemben előretörték északnyugati irányba, és elfoglalták Balatonfőokajár községet.

Az Enying délnyugati széle és a balatonvilágosi vasútállomás közti vonalban összpontosított szovjet 5. gárda lovashadtest csapatai március 21-én szintén hajnali 02 óra körül a jobbszárnyon támadtak. A Balatonbozsok és Alsótekeres közti német védővonal ellen egy szovjet lövész- zászlóalj és nyolc harcoksi nyomult előre, de ezt a német 3. lovashadosztály balszárny erői visszavetették.

Március 21-én hajnali 02 órától a késő éjszakai órákig heves harcok alakultak ki a szovjet 5. gárda lovashadtest és a német 3. lovashadosztály teljes arcvonalán. A hat német és négy magyar zászlóaljból álló erők a délutáni órákig tartották vonalaikat, majd visszavonultak a Lepsény délnyugati széle és Balatonaliga közti vasútvonal mögé. A Lepsény – Balatonfőokajár irányában lezajlott szovjet áttörés miatt, az esti órákban a német 3. lovashadosztály a Csajág és Balatonakarattya közti

A bécsi támadó hadművelet első szakasza (1945. március 16-25.)

téli állásokba vonult vissza. A harcok feszítettségére utal, hogy az I. lovashadtest március 22-én kiadott összesítő jelentése szerint március 21-22-én csak a 3. lovashadosztály sávjában 34 db szovjet harcokcsi lőttek ki. A németek saját, ugyancsak igen súlyos veszteségeiket ebben az esetben sem részletezik, pedig a 3. lovashadosztály is elvesztette csaknem egész nehézfegyverzetét.

A 3. lovashadosztályt ért súlyos veszteségek miatt, a március 21-ről 22-re forduló éjszaka a 23. páncélos hadosztály 23. páncélos felderítő osztályának hat gépesített századát Balatonakarattya körzetébe irányították.

Az éjszakai órákban a szovjet 5. gárda lovashadtest előrevetett osztagai mindenütt megközelítették a Csajág és Balatonakarattya közti vasútvonal mögött húzódó német védelmi állásokat.

A szovjet csapatok ellentámadása következtében Balatonaliga és Balatonvilágos területén 1945. március 21-én a késő esti órákban a II. világháborús harci cselekmények végérvényesen befejeződtek.

Forrás:

Veress D. Csaba: A balatoni csata

Balaton fürdőlevél

A régi békés nyarakon a fürdőzők ezrei lepték el a somogyi, veszprémi, meg a zalai partokat és a békés fürdőlevelek arról számoltak be a pesti olvasónak, hogy milyen kék itt a víz, milyen zöld a hegy, hogyan öltözködnek az üdülők és hogyan lavíroznak a karcsu vitorlások. Igen, akkoriban a magyar tenger- ahogyan Kazinczy Ferencünk az egyik legrégebb fürdőlevélben olyan találóan elnevezte a nyugalom, a béke, a pihenés, a gondtalanság szelíden ringatózó tengere volt és partjain elhallgatott az élet csatazaja. Gondtalan gyerekek és pihenésre vágyó felnőttek világa volt.

Az idei fürdőlevelet azonban semmiképpen nem lehet a béke képeivel kezdeni. Mielőtt a nyaraló elindul, barátai figyelmeztetik, hogy erre a helyre ne menjen, mert ott sok a razzia; amoda szintén ne menjen, mert ott sok a spekuláns és mindenéből kifosztják. Amint a vonat végigfut a csodálatos partokon, az örült háboru intő jelei kísérik végig; rombadőlt házak, összelőtt falak, üszkös tetők, kirabolt villák. Amint kiszáll, a vízparton német drótakadályok és lövészárkok nyomai fogadják és közlik vele, hogy bizonyos helyeken ne járjon, mert ott még alattomos aknák lapulhatnak.

A közelmúlt idők nyomai után itt vannak a mi napjaink félreismerhetetlen jelei is, egy küzdő kialakuló világé, amely még a salaknak mérhetetlen tömegét hordozza magában és csak fájdalommas vonaglások között tudja kivetni magából. Itt van az ezer formában jelentkező arany; a kisfiú reggeli bevásárlásakor egy apró, papírba göngyölt csomagocskát nyújt át a fűszeresnek vagy a kertésznek: „Bácsi, egy fél gramm” és esténként suhanó autók szaladnak végig a műuton a spekulánsok legnagyobb üzletével, akik az olcsón összevásárolt aranyat másnap már sokszoros áron Pesten adják tovább.

Vagy itt van az a villa, amelyik az idők vihariban gazdátlanul maradt. Tulajdonosait részben deportálták, részben a bőven leselkedő halál más fajtája végzett velük és a villa azóta szabadon áll. Aztán egy korai, júniusi hétvégén megjelent egyik ifjúsági szervezetünk, lefoglalta és kifosztott házat és vidáman üdült. Ám az egyik alka-

lommal a nem jelentek meg a fiatalok, hanem az egyik üzemi bizottság hozta le a magam dolgozóit és velük népesítette be az elhagyott szobákat. A negyedik hétvégén azonban összetalálkozott a két csoport és a villa birtoklásáért megindult a küzdelem. Hatóságoktól jönnek egyre-másra, gyakran ellentmondó végzések az elhagyott ház sorsáról és a két csoport szinte nekikeseredett párbajt vív a hulló cserepű tető felett. Közben pedig az elhagyott ház egyre pusztul, omlik; egyszer egy mosdó tűnik el belőle, egyszer egy ajtót raknak teherautóra és lassan már csak a négy puszta fal marad meg belőle, használhatatlan téglarakásként.

Igen, a béke és a nyugalom jelképes tengerét elöntötte küzdő világunk szomorú kísérőjelenése a harc, a spekuláció, a hajsza. Azok az indulatok és kétes elemek, melyeket felfordult világunk szörnyű változása a felszínre vetett elöntötték a zalai, veszprémi meg a somogyi partokat és jelenleg már nemcsak Berzsenyi nyájai, az ő békéje és szabadsága tűnt el onnan, hanem az igazi pihenés és a szívbéli megnyugvás is. Tihany vagy Földvár között ugyanazoknak az indulatoknak hullámai csapkodnak, amelyek most egész magyar életünk békéjét és munkáját veszélyeztetik és tarajos balatoni hullámok most nem a mesebeli ménes vízalatti nyargalásától oly nyugtalanok, hanem az emberi indulatok viharzásától.

Ezeket kell száműzni elsősorban a Balaton mellől és visszaadni a magyar tengert a munkában elfáradtának, a dolgozóknak, a pihenni vágyóknak. A harcok túlradása és a küzdelmek fellángolása, az üzletezés örvényei helyett uralkodjék itt a gyönyörű tájék természetes nyugalma! És innen áradjon szét az, amire annyi megpróbáltatás után ma már az egész ország hön óhajtva vágyik: a lelked háborgását lecsillapító és munkára erőt adó békéje!

Forrás:*Demokrácia**1946. július 28.*

Mégis a dolgozóké lesz a Balaton!

Érdekes tervek a magyar világfürdő megteremtésére

Vasárnap a balatoni műúton kora reggel autók húznak el sűrű egymásután a magyar tenger felé a kitűnő betonon, de nemcsak magánautók, szemérmetlen spekulánsok visszataszítóan lármás és tolakodó siserehada, hanem üzemek hatalmas teherautói is, zsúfolva jókedvű, daloló munkásokkal. Polgárdin tul parasztszekerek hosszú sora is bevegyül az autókarávába. A szekerek a falvak dolgozóit viszik egynapos boldog fürdőzésre a Balatonhoz.

A munkás és a paraszt végleg felfedezte a Balatont, az első állomáson, Aligán teherautók és parasztszekerek sorakoznak egymás mellett, a selymesvízű tóban pedig parasztasszonyok, munkáslányok nehézmozgású parasztok, és az OTBA gyermeküdülő apró nyaralóinak színes, vidám tömege fürdik, beszédes illusztrálásául előadásának, amelyet a Balatoni Intézőbizottság sajtóankétján tartott Aligán, Genát Endre fürdőigazgató telepén.

Mihályffy Antal kifejtette: a gazdasági konjunkturalovagok dőzsölése miatt a közhangulat Balaton-ellenes ugyan, de a Balaton-kultusz megerősödött és új, szociális irányt vett: a gazdag polgári réteg helyett a dolgozók széles tömegei fejleszthetik csak naggyá a Balaton partját.

A dolgozók nem várták meg a szervezett munkásüdültetés kiépítését, hanem idén nyáron már nagy tömegekben, teherautókon, weekend-vonatokon keresik fel a Balaton partját. Érdekes tervet vetett fel a miniszteri tanácsos: a kétheti fizetéses szabadságra eső fizetést, ne egyösszegben a munkásnak fizesse ki a munkaadó, hanem részletekben fizesse be azt egy pénztárba, amely az-

után gondoskodik a dolgozók üdültetéséről. Így a munkás pihenője független lenne a munkaviszonytól, de a dolgozó kívánságára az üdültetés költségét kézhez is kaphatná. Felvetette a tervet: ha a társadalombiztosítási járulék tartaléktőkéjének bizonyos százalékát tíz éven keresztül munkásüdültetésre lehetne fordítani, minden igényt ki lehetne elégíteni és a Balatont a Krími-félsziget munkásüdülőhelyeinek nivójára emelhetnénk.

Dömjén Miklós miniszteri tanácsos az újjáépítési minisztériumnak arról a tervéről emlékezett meg, hogy a közmunkaváltság díját jelentéktelen százalékkal felemeltetik és ebből az összegből támogatják a balatoni építkezést. Szerinte ez az összeg évi százmillió forint tőkét jelentene, amiből évente negyven - ötven üdülőházat építhetnének.

Dr. Lehner Imre egyetemi magántanár a Balaton idegenforgalmának fejlesztéséről szólva hangsúlyozta, hogy meg kell szervezni a külfölddel a munkásság csereüdültetését, amelyben nagy szerepet kapna a Balaton.

Dr. Kerekes Lászlóné, az IBUSZ munkásutaztatási osztályának vezetője közölte, hogy idén nyáron már ezer munkást nyaraltattak rendkívül olcsón a balatoni fürdőhelyeken és október közepéig ötezer dolgozót részesítenek üdültetésben.

Dr. Gyulay Elemérné az OTBA gyermeküdülőőről számolt be.

Forrás:
Világosság
1946. július 29.

Változás a pusztán

Tizenöt évvel ezelőtt harci zajtól riadozott a balatonvilágosi puszta. Ágyúk dörögtek, gépfegyverek kattogtak és gránátok robbantak. Hosszú heteken át szakadatlanul tombolt a harc.

A szegény zsellérnép a kopott viskókba húzódott. A felszólítás ellenére senki nem akarta elhagyni a pusztát. Sajnálta megválni a földtől, amely addig az urak jóvoltából csak az erejüket szívta. Feltették sok esztendőn át szerzett olcsó bútorait, apró vagyontárgyaikat, feltették a pusztát, ahol születtek, nevelkedtek.

Amikor a harc forróbbá vált, újabb felszólításra a pusztai nép vándorbotot fogott a kézbe. A szomszédos községekbe, rokonokhoz látogattak, hogy biztosabb helyen vészeljék át a nehéz napokat. Könnyezve, csüggedten hagyták el a cselédek a pusztát, amely addig mostoha volt hozzájuk.

A harc pedig fokozódott. Lövedékek csapódtak a házakba, az iskolába, üszkössé, romossá váltak a volt cselédlakások. Az égő épületek lángja, a lövedékek fénye vörösre festette az eget, a balatonvilágosi tájat. Szenvedett, nyögött a föld a súlyos becsapódásoktól, s a katonabakancsok siető zajától.

Hol a németek, hol a szovjetek voltak az urak a pusztán. Sokszor gazdát cserélt a vidék, amíg végül a felszabadítók győzedelmeskedtek. Elűzték a környéket tartó német és magyar seregfoszlányokat és visszaadták a pusztát a volt cselédeknek, akik félénken, de mégis reménykedve visszatértek.

Megdöböntő kép tárult elébük. A hosszú harc elpusztította, elvette mindenüket. Csak a föld, néhány lakóház és istálló maradt meg. A többi elvitte a háború. S a volt cselédek könnyes szemmel, jövőbe vetett hittel kezdtek egy új életet. Leverték a mezsgyejelző karókat, szétosztották az urak földjét, s hozzákezdtek az épületek rendbehozásához. Igaerő nélkül, éhezve, de nagy reménységgel a határban is megkezdődött a munka.

Tizenöt év telt el a háború óta, s ma felszabadultan él, dolgozik a puszta népe. A háborúra mindössze egy- két romos épület emlékeztet, melyek csupasz falakkal a magasba meredeznek. Más a puszta képe, mint volt. Igaz, ma is egybe vannak a földek, de ezek már a Petőfi Termelőszövetkezeté. Ahol tizenöt évvel ezelőtt még repesz-szilánkok szaggatták a talajt, ma zsenge vetés zöldell. A bekötőút, amelyen tizenöt éve s nemrég is tenge-lyig süppedtek a gépkocsik és fogatoskocsik kerekei, ma sima, egyenletes. Három és fél millió forint költséggel új bekötőutat épített az állam. A múltban vízzel sem bővelkedtek a világosiak. Most

ötven méterre bővített kút ontja a vizet. S ami fő, a szövetkezeti tagok jól élnek. Sokkal jobban, mint régen. A jól dolgozó szövetkezeti tagok havonta 1300-1600 forintot keresnek a közösben, ezenkívül a háztáji gazdaság is jövedelmez.

Tíz éve dolgoznak szocialista közösségben a balatonvilágosiak. Ez a tíz év eredményekkel és hibákkal volt tele. Eredményes gazdálkodás alig volt 1953-ig. Négy év alatt kilenc elnök ült az elnöki székekben, s a tagok is állandóan vándoroltak. Mindez lassította a szövetkezet fejlődését, gátolta a tagság életszínvonalának növekedését.

Később, amikor a vezetés megszilárdult, a taglétszám nőtt, s a munkafegyelem is megjavult, az életkörülmények is változtak. Több lett a bevétel, több lett a részesedés, s a jól dolgozó szövetkezeti tagok megtalálták a számításukat. S ma, ha nem is az első helyen, de nem is az utolsók között emlegetik a világosi Petőfi Termelőszövetkezetet a veszprémi járásban.

A tízéves termelőszövetkezet a felfejlődés és két termelőszövetkezet hozzákapcsolása révén ma 1075 katasztrális holdon gazdálkodik.

A családok száma: ötvenhét. A szövetkezet tiszta vagyona 1 137 662 forint. Ez évben 319 442 forinttal növekedett a közös vagyon. A kiesések s egyéb nehézségek miatt 29,07 forintot fizettek minden munkaegységre zárszámadáskor. Jól fizetett a növénytermesztés, ahol tervtúlteljesítés történt. Az állattartás nem adta a várt hasznot, egyéb segédüzemek beállításából viszont takaros tervenfelüli pénzüsszeghez jutottak.

A szövetkezet teljesítette éves beruházási tervét. Saját erőből száz férőhelyes süldőszállást és húsz férőhelyes sertésfiatlatót építettek, ezenkívül felújítások s vásárlások is voltak. Túlteljesítették a kedvezményes feltételeket is, s így 414743 forint díj- és hitelkedvezményben részesültek. Az elmúlt év tehát a kiesések ellenére is eredményes volt, s biztató a jövőre nézve...

Tizenöt éve még tombolt, dúlt a harc Balatonvilágos környékén, s az urak háborúja pusztává változtatta a pusztát. Ma virágzó élet sarjadzik e sok szenvedést látott földön s a tankok helyett traktorok dübörögnek a pusztai tájon.

✍ Kása András

Forrás:
Középdunántúli Napló
1960. febr. 17.